

10.12x22.61	1	עמוד 12	השבת בנתניה	08/12/2017	61440768-6
בנימין זאב הרצל - בהקשר לצינון - 80790					

השפעות חילוניות על 'חנוכה'

ביותר של התנועות הציוניות. העיתונות היהודית מאותה תקופה מלאה דיווחים על נשפים וחגיגות שהתקיימו בחנוכה, ברוח חג הגבורה והאידיאליים הציוניים. כשכתב הרצל את 'מדינת היהודים' הוא סיים את ספרו במלים הבאות: "אשר על כן אני חושב, כי יקום דור חדש ונפלא מקרב בני עמנו. דור המכבים יקום ושב לתחייה".

בארץ קשורה תחיית החנוכה וגבורת המכבים, בחגיגת נשפי חנוכה בבתי הספר, ומרוצי לפידים ברחובות, שנתפסו אחר כך בכל הארץ. אגודות ספורט שנשאו את השם 'מכבי' נוסדו בסוף המאה הקודמת במקומות רבים באירופה.

באגודות אלה התגבשה התפיסה שטיפוח הגוף הוא אמצעי הכרחי להבראה לאומית. המנהיג הציוני מכס נורדאו טבע את המונח 'יהדות השרירים' וכתב: "בשום גזע ועם אין ההתעמלות מממלאת תפקיד חינוכי חשוב כל כך, כמו שהיא צריכה למלא בתוכנו". אפשר לומר, שאידיאל זה של מכס נורדאו, הוא היפוכו הגמור של האידיאל שעמד בפני מתתיהו החשמונאי, וקרוב ברוחו לאידיאל ההלניסטי של המתיוונים.

חז"ל התעלמו במכוון ממלחמות המכבים, והתלמוד לא הקדיש לחנוכה אלא שש וחצי שורות במסכת שבת, בדיון צדדי בשאלה במה מדליקין נרות שבת.

לצערנו הרב, יש השפעה חילונית רבה על חנוכה, גם בתוככי הציבור החרדי. רבים מן השירים שמלמדים בגני הילדים, כמו: לכבוד החנוכה, באנו חושך לגרש, נר לי דקוק, סביבון טוב טוב, מי ימלא גבורות ישראל, כל אחד אור קטן וכולנו אור איתן, סופגניה, חנוכה לי יש, כד קטן ועוד. כולם באו ממחזות חילוניים.

השירים הדתיים לחנוכה הם 'הנרות הללו אנחנו מדליקים' ו'מעוז צור ישועתי'. בכל שיר ופזמון דתי, מזכירים את שם ה'. בשירים ופזמונים חילונים לא מזכירים את שם ה', אלא מזכירים אדם.

גם הביטוי 'חג האורים' לא מוזכר בחז"ל. על הסביבוניס היה כתוב פעם נ.ג.ה.ש. והיו שפירשו זאת - נס גדול היה שם, ולכן אחרי העליה לארץ ישראל, זה הפך להיות נ.ג.ה.פ. - נס גדול היה פה. אך זה לא נכון.

הפירוש המקובל שניתן לאותיות נגה"ש הוא הגימטריה שלהם, העולה 358, כערך המילה משיח. (דוקא בחב"ד כן מקבלים את הכיתוב נגה"פ, שהוא בגימטריה 'מנחם', וגם 'צמח' הרומז למשיח). גדולי החסידות נתנו פירושים נוספים. כך למשל רבי נחמן מברסלב פירש את ראשי התיבות כינבדל', 'גלגל', 'היולי', 'שפל', המרמזים לחלקי העולם. או בספר 'בני יששכר' שהמילים מרמזות על 'גשניה', שלשם שלח יעקב את יהודה להקים ישיבה, ומהוות את ראשי התיבות 'נפשי גופני הכלי ישכלי', המרמזות לארבע הגלגלות. יהי רצון, שנזכה לקיים את שמונה ימי חנוכה אלו, להודות ולהלל לשמן הגדול.

'חנוכה' כפי שנקבע בהלכה, הוא חג של הלל והודאה לה' על הנסים, והדלקת הנר לפרסום נס פך השמן. אבל מאה שנות ציונות, הפכו את חנוכה לחג חילוני. חג הגבורה. חג מלחמת המעטים נגד הרבים, ניצחון בני האור על בני החושך. חג שאוהבים להזדהות עם סמליו ועם גיבוריו.

העובדות ההיסטוריות הקשורות בחנוכה, ידועות ואינן שנויות במחלוקת. ארבע מאות שנים היתה יהודה משועבדת לכובשים מתחלפים - פרס, אלכסנדר מוקדון, בית תלמי ובית סילווקוס. אנטיוכוס השלישי, שכבש את ארץ ישראל בשנת 219 לפני הספירה, העניק ליהודים חופש פולחן מלא. יותר מזה: הוא אסר במפורש להכניס לירושלים חיות שמאות ואף אסר גידול חזירים בתחום ירושלים. אנטיוכוס הרביעי, בנו של אנטיוכוס השלישי, היה פחות חכם מאביו. הוא שלח ידו באוצרות המקדש, וגרם למהומות שדוכאו באכזריות. אלפי יהודים נהרגו ונמכרו לעבדים. הוא אסר לקיים את מצוות המילה והשבת, העלה ספרי תורה באש, הוציא להורג נשים שהעזו למול את ילדיהן, חילל את מזבח ה' בבית המקדש, והציב עליו פסל אליל יווני.

אנטיוכוס קיבל עידוד למעשיו מקבוצת אליטה של יהודים שכונתה 'מתיוונים'. עם קבוצה זו נמנו משפחת הכהנים הגדולים, בעלי אחוזות עשירים, פקידים שהתעשרו מזכויות חכירת מכס. זו היתה קבוצת כח שרצתה לשמר את כוחה, ואת האינטרסים הכלכליים שלה, ע"י תמיכה בשלטון הזר. התמיכה התבטאה גם בקבלת התרבות ההלניסטית בקליפתה החיצונית - תרבות הגוף, משתאות, עבודת אלילים. המוני העם, התנגדו לאליטה הזו, שנהנתה בין היתר מן המסים הרצחניים שהוטלו על האיכרים - שליש התבואה ומחצית פרי האילנות.

כאשר הניף מתתיהו את הסכין וקטל בה את שליח אנטיוכוס, ואת היהודי שהיה מוכן להקריב קרבן לע"ז, הוא הצית את אש המרד. זה היה בשנת 167 לפני הספירה. המרד היה נגד גזרות הדת ולא פחות מזה נגד המתיוונים. סיסמתו היתה 'מי לה' אלי". המרד הגיע לשיאו שלוש שנים לאחר מכן עם חנוכה בית המקדש וקביעת ימי החנוכה. מתתיהו לא זכה לראות בנצחון בניו, כי נפטר שנה לאחר פרוץ המרד.

שושלת החשמונאים נמשכה כמאתיים שנה. היא החלה דרכה במלחמה לחרות דתית, אך במרוצת השנים התקרב אופי שלטונה לזה של השליטים ההלניסטיים. החשמונאים נטלו את הכהונה שלא כדין, הסתאבו, וסופם שהכשירו את הקרקע להשתלטות רומי ולחורבן.

מכל מלחמות החשמונאים, לא נותר בתודעה ההיסטורית היהודית אלא נס פך השמן. המקורות למלחמות שנלחמו המכבים, מופיעים רק במקורות יווניים.

'חובבי ציון', בסוף המאה הקודמת, הוציאו את יהודה המכבי מתהום הנשייה. הם עשו זאת ע"י שינוי אופיו של חנוכה, מחג של נס פך השמן, לחג הגבורה וההזדהות עם גיבוריו. בפועל, הפך חנוכה לחג החשוב